

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «КУЛЬТУРА БЕЗПЕКИ» В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вінницький національний технічний університет
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету

Анотація

Обґрунтована необхідність формування культури безпеки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій. Проаналізовано зміст поняття «культура безпеки» у наукових публікаціях та нормативних документах. Виокремлено авторське трактування поняття «культура безпеки», його складові та напрями формування у майбутніх фахівців технічних спеціальностей в процесі професійної підготовки.

Ключові слова: *інформаційні технології, професійна підготовка, культура безпеки, вдосконалення професійної підготовки, ЗВО.*

Abstract

The necessity of formation of safety culture of future specialists in the field of information technologies is substantiated. The content of the concept of "safety culture" in scientific publications and regulations is analyzed. The author's interpretation of the concept of "safety culture", its components and directions of formation of future specialists of technical specialties in the process of professional training are singled out.

Keywords: *information technologies, professional training, safety culture, professional training improvement, higher education institutions.*

Особливістю сучасного суспільного розвитку є застосування інформаційних технологій у усіх сферах життя та виробництва. Однак, при цьому, активізується проблема уникнення чи мінімізації тих небезпечних та шкідливих виробничих факторів, які посилюються із використанням комп'ютерів і комп'ютеризованих технологій. У цьому контексті потрібне вдосконалення існуючих і розробка нових підходів щодо організації робочих місць із використанням комп'ютерної техніки, проведення різного рівня профілактичних заходів із організація навчання школярів і студентів тощо. Особливої гостроти ця проблема набула в умовах пандемії COVID, коли значна кількість працівників у всіх галузях економіки була переведена на віддалену роботу.

В процесі професійної підготовки майбутні фахівці в галузі інформаційних технологій мають опанувати певні знання з охорони праці, зокрема з правових і організаційних питань охорони праці, з питань гігієни праці, виробничої санітарії, промислової та пожежної безпеки, з метою формування культури охорони праці, яка є необхідною в їхній подальшій фаховій діяльності, а також активної позиції щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників по відношенню до результатів виробничої діяльності. Відповідно, виникає проблема пошуку ефективних педагогічних умов для досягнення цієї мети.

У зв'язку з масовою автоматизацією процесів виробництва та управління, розвитком обчислювальної техніки значного розповсюдження набули професії, в яких комп'ютер став основним засобом праці. Комп'ютери використовуються в інформаційних і обчислювальних центрах, військовими, на підприємствах енергетики, зв'язку, поліграфії, в диспетчерських пунктах управління технологічними процесами та транспортними перевезеннями тощо. Відповідно, на ринку праці постійно користуються високим попитом фахівці з інформаційних технологій, які безпосередньо займаються розробкою, вдосконаленням й обслуговуванням систем автоматизації виробництва, комп'ютерних система та мереж тощо.

Отже, тривале перебування фахівців з інформаційних технологій у зоні впливу шкідливих факторів комп'ютерного обладнання при недотриманні ергономічних вимог викликає у них стійкі функціональні порушення організму: погіршення зору, швидка загальна втомлюваність, захворювання

нервової системи, онкологічні захворювання та інші негативні наслідки. Крім того, цей вплив значно посилюється через відсутність культури індивідуальної поведінки, виробничої культури, ігнорування обов'язків працівника щодо охорони праці під час виробничого процесу, особливо, в умовах переведення працівників на віддалену роботу.

Низька мотивація щодо підвищення безпеки праці в таких умовах характерна не тільки для роботодавців, а й, тим більше, працівників, умова праці яких роботодавців не цікавлять. Такій ситуації, значною мірою, також сприяє недостатня інформованість фахівців з інформаційних технологій про професійні ризики, пов'язані з виконанням трудових функцій.

Це, відповідно, потребує цілеспрямованого формування культури безпеки при вивченні безпеки життєдіяльності та охорони праці студентами з інформаційних технологій вищих навчальних закладів. Досвід формування працезохоронної компетентності висвітлено в публікаціях [1-5, 7], в яких проаналізовані умови та особливості вивчення охорони праці в ЗВО технічного профілю.

Загальновідомо, що поняття «культура безпеки» вперше з'явилося у 1986 році під час аналізу причин і наслідків Чорнобильської аварії, який здійснювався Міжнародним агентством з атомної енергії (МАГАТЕ). За його результатами було безумовно визнано, що саме відсутність культури безпеки в оперативного персоналу атомної станції стала однією з основних причин трагедії. Отже, відповідно до НП 306.2.-141-2008, культура безпеки – це «такий набір характеристик і особливостей діяльності організацій та поведінки окремих осіб, який встановлює, що проблемам безпеки атомних станцій, як таким, що мають вищий пріоритет, приділяється увага, яка визначається їх значущістю» [8].

Дослідниця М. Зоріна вважає, що культура безпеки – це «відповідний рівень розвитку творчих сил і здібностей людини до профілактики ризиків, попередження та зменшення шкоди (заподіюваної шкідливими та небезпечними факторами життєдіяльності) їй особисто та суспільству в цілому» [6, с. 150].

Відповідно, враховуючи особливості підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, зокрема й з інформаційних технологій, вважаємо, що культура безпеки – це сукупність способів, за допомогою яких забезпечується управління безпекою на робочому місці, і часто відображає справжні погляди, переконання, уявлення та цінності працівників щодо власної безпеки та безпеки суспільства в цілому.

Для її формування потрібно забезпечити кваліфікаційну (знання та уміння) та психологічну готовність майбутніх фахівців технічних спеціальностей до системного застосування у будь-якій діяльності ризик-орієнтованого підходу. При цьому наразі склалося стійке розуміння що поняття «культура безпеки» повинно застосовуватися не тільки по відношенню до процесів і об'єктів, які становлять підвищену небезпеку, але й при виконанні будь-яких виробничих і невиробничих функцій. Комплексне та системне формування культури безпеки майбутніх фахівців технічних спеціальностей дозволить значно підвищити рівень професійної підготовки та скоротити людські та матеріальні втрати внаслідок аварій, професійних захворювань і нещасних випадків як на виробництві, так і в умовах віддаленої роботи та в попуті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дембіцька С. В. Формування працезохоронної компетентності студентів економічних спеціальностей як складової їхньої професійної компетентності / С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська, О. В. Кобилянський // Теорія і практика реалізації сучасних педагогічних методик та технологій в освіті : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції, 19–20 листопада 2020 року / за заг. ред. О. А. Жукової, А. І. Комишана. – Х.: ФОП Бровін О.В., 2020. – С. 164–167.

2. Дембіцька С. В. Реалізація міжпредметної інтеграції безпекових та фахових дисциплін в процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей / С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська, С. С. Пугач // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. - Випуск 56. – Вінниця :ТОВ фірма «Друк плюс», 2020. – С.215–222.

3. Дембіцька С. В. Вдосконалення підготовки майбутніх фахівців механічної інженерії до працезохоронної професійної діяльності / С. В. Дембіцька, О. В. Кобилянський // Матеріали І-ї міжнародної науково-практичної інтернет-конференції студентів та молодих науковців «Актуальні

питання охорони праці у контексті сталого розвитку та європейської інтеграції України», 09-11 листопада 2020 р. – Х.: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2020. – С. 62–64.

4. Дембіцька С. В. Реалізація міжпредметної інтеграції безпекових та фахових дисциплін в процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей / С. В. Дембіцька, І. М. Кобилянська, С. С. Пугач // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. - Випуск 56. – Вінниця :ТОВ фірма «Друк плюс», 2020. – С.215–222.

5. Дембіцька С. В. Використання методів активного навчання в процесі формування працезахисної компетентності майбутніх фахівців механічної інженерії / С. В. Дембіцька // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки. Хмельницький: В-во НАДПСУ. – 2019. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Взято з URL: <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/340>.

6. Зоріна М. О. До проблеми визначення актуальності й особливостей формування культури безпеки життєдіяльності / М. О. Зоріна // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2010. – № 8. – С. 149–153.

7. Кобилянський О. Використання інтернет-технологій у процесі вивчення безпеки життєдіяльності / О. Кобилянський, С. Дембіцька // Наукові записки. – Випуск 132. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 61–65.

8. НП 306.2.-141-2008 «Загальні положення безпеки атомних станцій». – [Електронний ресурс]. – Взято з URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-08#Text>.

Дембіцька Софія Віталіївна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, sofiyadem13@gmail.com

Кобилянська Ірина Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри безпеки життєдіяльності та педагогіки безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, irishakobilanska@gmail.com

Васаженко Наталія Олексіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця, ntl_apriori@yahoo.com